

CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE ALE INFRAȚIUNILOR ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INDUSTRIALE

Alexandru PĂDURARU

Catedra Drept Penal și Criminologie

In this study, it is revealed that the establishment of the aggravating circumstances "by two or more persons" and "by an organized criminal group or criminal organization" in the same paragraph of art.185² PC RM is ineffective. Similarly, it is shown that, as provided by lett. d) par.(7) art.185² PC RM, where the constraint is expressed in the use of violence, its degree of intensity can't exceed the one of the intended average battery or health injury. If the level of violence is of greater intensity, the liability will apply only under art.151 PC RM. In this situation, there won't be required additional qualifications under par.(1) art.185² PC RM.

Circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la alin.(1)-(6) art.185² CP RM sunt consemnate la alin.(7) art.185² CP RM: de două sau mai multe persoane (lit.b)); de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală (lit.c)); prin constrângere fizică sau psihică (lit.d)); în proporții deosebit de mari (lit.e)).

Întâi de toate, vom acorda atenție agravantei specificate la lit.b) alin.(7) art.185² CP RM. Astfel, săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane presupune nu o singură ipoteză, dar trei ipoteze: 1) săvârșirea infracțiunii de doi sau mai mulți coautori; 2) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne (de exemplu, nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.); 3) săvârșirea infracțiunii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care nu întrunește aceste semne (de exemplu, nu a atins vârsta răspunderii penale, este iresponsabilă etc.).

În legislația penală română noțiunea similară este „de două sau mai multe persoane împreună”. Cu excepția apendicelui „împreună”, cele două noțiuni au caracteristici comune. În dispoziția de la lit.b) alin.(7) art.185² CP RM legiuitorul nu indică cerința participării împreună la săvârșirea infracțiunii. De aceea, săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care cu bună-știință nu este pasibilă de răspundere penală (din cauza vârstei, a iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de legea penală), intră sub incidența agravantei examinate. În situația dată, deși infracțiunea nu e comisă împreună, se consideră totuși săvârșită de două sau mai multe persoane.

Cu privire la sfera de incidență a noțiunii „de două sau mai multe persoane împreună”, în literatura de specialitate română se menționează: „Furtul se consideră săvârșit în condițiile agravantei prevăzute la lit.a) alin.1 art.209 din Codul penal, chiar dacă la comiterea lui a cooperat, împreună cu inculpatul, o persoană care nu a fost trimisă în judecată din cauza lipsei de vinovăție. Aplicarea agravantei se justifică într-un asemenea caz, deoarece textul de la lit.a) alin.1 art.209 din Codul penal nu condiționează existența ei de împrejurarea dacă toate persoanele participante la comiterea infracțiunii pot fi trase la răspundere penală” [1]; „În doctrina și jurisprudența penală s-a decis în mod constant că agravanta (se are în vedere circumstanța agravantă de la lit.a) alin.1 art.209 din Codul penal român – *n.a.*) va exista chiar dacă unii dintre făptuitori nu răspund penal, existând, în raport cu ei, o cauză care înlătură caracterul penal al faptei (eroare de fapt, minoritate, iresponsabilitate), deoarece această împrejurare agravantă are un caracter obiectiv. Așa, de exemplu, furtul săvârșit de un major împreună cu un minor constituie un furt calificat – săvârșit de două persoane împreună – chiar dacă minorul nu a fost trimis în judecată, fiind lipsit de discernământ” [2]; „S-a pus problema dacă agravanta (se are în vedere circumstanța agravantă de la lit.a) alin.1 art.209 din Codul penal român – *n.a.*) este aplicabilă în situația în care, fapta fiind săvârșită de două persoane, răspunderea penală a uneia este înlăturată, datorită unei cauze de excludere a caracterului penal al faptei (iresponsabilitate, minoritate, eroare de fapt etc.). Deși a fost exprimată și opinia că într-o asemenea situație agravanta nu este aplicabilă, totuși această opinie a rămas izolată. Atât practica judiciară, cât și literatura de specialitate împărtășesc – pe drept cuvânt – opinia contrară, deoarece ceea ce interesează pentru aplicarea agravantei, rezultând chiar din rațiunea acesteia, constă în aspectul obiectiv al conlucrării la săvârșirea faptei, și nu în poziția subiectivă a participanților” [3] etc.

Aderăm la aceste puncte de vedere, care, cu ajustările de rigoare, sunt aplicabile în ipoteza consemnată la lit.b) alin.(7) art.185² CP RM. De aceea, nu avem nici un temei să considerăm că circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane” se aplică doar în cazurile în care infracțiunea este săvârșită în coautorat.

De menționat că pluralitatea de făptuitori este posibilă în cazul infracțiunilor în domeniul proprietății industriale, specificate în legislația penală română. O asemenea posibilitate este sugerată de către V.Lazăr, de exemplu, în legătură cu infracțiunea prevăzută la art.59 al al Legii nr.64 a României din 11.10.1991 privind brevetele de invenție: „Infracțiunea este susceptibilă de a fi comisă în orice formă de participare și, deci, ea poate avea și o pluralitate de subiecți activi (nemijlociți sau mijlociți)” [4]. Totuși, în condițiile legislației penale române, această circumstanță nu influențează asupra calificării faptei, urmând a fi luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Următoarea circumstanță agravantă asupra căreia ne îndreptăm atenția este cea prevăzută la lit.c) alin.(7) art.185² CP RM.

Conform acestei norme, răspunderea se agravează dacă infracțiunea este săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală.

Potrivit art.46 CP RM, grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni. Din această definiție rezultă următoarele trei caracteristici ale grupului criminal organizat: 1) stabilitatea reuniunii de persoane; 2) organizarea în prealabil a reuniunii de persoane; 3) scopul comiterii unei singure infracțiuni sau mai multor infracțiuni de către reuniunea de persoane. Lipsa oricăreia din aceste caracteristici echivalează cu lipsa grupului criminal organizat ca formă de participare. Într-o asemenea ipoteză fie că ne vom afla în prezența agravantei „de două sau mai multe persoane” (lit.b) din alin.(7) art.185² CP RM), fie în genere vom atesta lipsa unei pluralități de făptuitori.

Care este înțelesul noțiunii „stabilitatea reuniunii de persoane”? Răspunzând la această întrebare, M.Grama evidențiază următorii indicatori ai stabilității reuniunii de persoane: a) gradul înalt de organizare; b) stabilitatea activului de bază al grupului și structurii ei organizaționale; c) existența unor metode și forme de activitate individuale; d) stabilitatea (constanța) formelor și metodelor activității criminale [5].

Referitor la organizarea în prealabil a reuniunii de persoane – altă caracteristică a grupului criminal organizat – P.Галиакбаров menționează că aceasta presupune înțelegerea în prealabil cu privire la activitatea preconizată a grupului, înțelegere având ca obiect repartizarea tehnică a funcțiilor și rolurilor în procesul de săvârșire a infracțiunilor [6].

În fine, privitor la scopul comiterii unei singure infracțiuni sau mai multor infracțiuni de către reuniunea de persoane – cea de-a treia caracteristică a grupului criminal organizat – A.B. Черный opinează că, în unele cazuri, despre caracterul organizat al grupului se poate vorbi chiar în cazul constituirii grupului în vederea săvârșirii unei singure infracțiuni, care necesită o pregătire meticuloasă [7].

În alt context, din art.47 CP RM reiese că trăsăturile particularizante ale organizației criminale sunt: 1) prezența unei reuniuni de grupuri criminale; 2) organizarea grupurilor criminale într-o comunitate stabilă; 3) activitatea reuniunii de grupuri criminale se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației; 4) scopul activității reuniunii de grupuri criminale constă în a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice. Lipsa oricăreia din aceste trăsături particularizante echivalează cu lipsa organizației (asociației) criminale ca formă de participare.

Prima dintre trăsăturile particularizante enunțate mai sus indică asupra alcătuirii numerice și calitative a organizației (asociației) criminale: nu mai puțin de două grupuri criminale organizate sunt necesare în vederea constituirii unei organizații (asociații) criminale. Numărul concret de grupuri criminale organizate constituente poate varia, putând fi luat în considerație la individualizarea pedepsei.

În legătură cu cea de-a doua trăsătură particularizantă a organizației (asociației) criminale, M.Grama menționează: „Gradul înalt de organizare presupune: o structură ierarhică și împărțirea rolurilor între participanții organizației criminale; disciplina internă foarte strictă; activitatea sporită a organizatorului; un sistem bine gândit de asigurare cu mijloace și instrumente de săvârșire a infracțiunii; existența unui sistem de asigurare a securității participanților etc.” [8].

Vizavi de cea de-a treia trăsătură particularizantă a organizației (asociației) criminale A.Barbăneagră evocă: „Organizațiile (asociațiile) criminale pot lua diferite forme: constituite din infractori „de profesie”; constituite sub denumiri legale în scopul obținerii unor profituri maxime și vizând domenii, sectoare sau ramuri rentabile etc. Persoanele, recrutate de organizațiile criminale înființate sub denumiri de instituții de învățământ, firme industriale sau comerciale, fundații etc., dețin funcții înalte în lumea de afaceri și în aparatul de stat și folosesc situația și influența lor politică și economică în scopuri criminale” [9]. În același fâgaș, M.Grama consemnează: „Subdiviziunea organizației criminale este reprezentată de un grup din două sau mai multe persoane (secție, grup, brigadă etc.), care îndeplinesc diferite funcții în limitele organizației: de administrare, asigurare, cercetare, executare etc.” [10].

În sfârșit, organizația criminală se distinge prin scopurile specifice urmărite. Despre unele scopuri de acest gen vorbește A.Barbăneagră: organizarea și desfășurarea unor afaceri comerciale și industriale pe plan național și internațional; elaborarea unor scenarii pentru ocuparea unor posturi de conducere în viața economică și politică a societății prin mijloace adecvate, inclusiv manipularea alegerilor etc. [11] De asemenea, este utilă prezentarea punctului de vedere al lui S.Brînză: „Scopul suprem al oricărei organizații criminale este de a conduce statul (sau cel puțin o parte a acestuia) „din umbră”” [12].

În orice caz, în contextul faptei infracționale prevăzute la lit.c) din alin.(7) art.185² CP RM, este obligatoriu ca printre scopurile organizației criminale să se numere săvârșirea unei singure sau mai multor infracțiuni specificate la alin.(1), (2), (2¹), (2²), (2³), (3), (4), (5) sau (6) art.185² CP RM.

În altă ordine de idei, vom analiza agravanta consemnată la lit.d) alin.(7) art.185² CP RM. Această agravantă trebuie privită în conexiune cu constrângerea la coautorat, modalitate a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.185² CP RM. Conexiunea este cea specifică relației între o normă generală și o normă specială. Astfel, în acord cu regula fixată la art.116 CP RM, concurența dintre alin.(1) art.185² CP RM (presupunând modalitatea de constrângere la coautorat) și lit.d) alin.(7) art.185² CP RM urmează a fi rezolvată în sensul aplicării numai a lit.d) alin.(7) art.185² CP RM, adică a normei speciale.

În sensul prevederii de la lit.d) alin.(7) art.185² CP RM, noțiunea „constrângerea fizică sau psihică” are înțelesul de influențare asupra victimei pe calea aplicării violenței sau a amenințării cu aplicarea ei, pentru a o determina să-l recunoască pe făptuitor sau pe oricare altă persoană în calitate de coautor al invenției, al modelului de utilitate, al desenului sau modelului industrial, al soiului de plantă, al topografiei circuitului integrat. Noțiunea „constrângerea fizică sau psihică” din dispoziția de la lit.d) alin.(7) art.185² CP RM poate fi privită și prin prisma prevederilor de la art.39 „Constrângerea fizică sau psihică” din Codul penal al Republicii Moldova, în sensul că, în urma constrângerii fizice sau psihice, victima nu poate să-și dirijeze acțiunile.

În cazul în care constrângerea se exprimă în aplicarea violenței, gradul de intensitate a acesteia nu-l poate depăși pe cel al vătămării intenționate medii a integrității corporale sau a sănătății. Dacă gradul de intensitate a violenței este mai mare, răspunderea se va aplica numai conform art.151 CP RM. În această situație, nu va fi necesară calificarea suplimentară în baza alin.(1) art.185² CP RM. Nu suntem de acord cu К.Г. Перельгин care consideră că, în asemenea cazuri, atestăm un concurs de infracțiuni [13]. O astfel de soluție de calificare ar echivala cu reținerea la calificare de două ori a aceleiași manifestări de violență, ceea ce este inadmisibil.

Aplicarea răspunderii în baza lit.d) alin.(7) art.185² CP RM exclude calificarea suplimentară potrivit art.78 din Codul contravențional sau art.152 ori 155 CP RM.

În altă ordine de idei, potrivit lit.e) alin.(7) art.185² CP RM, răspunderea se agravează dacă infracțiunea este săvârșită în proporții deosebit de mari.

Conform alin.(1) art.126 CP RM, se consideră proporții deosebit de mari mărimea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 5000 unități convenționale de amendă.

Agravanta examinată trebuie privită în conexiune cu infracțiunile prevăzute la alin.(2)-(6) art.185² CP RM, presupunând producerea unor daune în proporții mari. În acest plan, dacă, la momentul săvârșirii infracțiunii, mărimea pagubei pricinuite nu depășește 5000 unități convenționale de amendă, dar depășește 2500 unități convenționale de amendă, răspunderea se va aplica în conformitate cu alin.(2)-(6) art.185² CP RM.

Ca și în cazul daunelor în proporții mari, în ipoteza daunelor în proporții deosebit de mari calcularea valorii quantumului prejudiciilor cauzate de folosirea ilicită a obiectelor de proprietate industrială se face în conformitate cu Capitolul XI (pct.31-38) al anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, nr.783 din 30.06.2003.

Finalizăm analiza circumstanțelor agravante ale infracțiunilor în domeniul proprietății industriale cu investigarea unicei circumstanțe agravante de acest gen din legislația penală română. Ne referim la săvârșirea infracțiunii de un funcționar în exercițiul atribuțiilor de serviciu, agravantă specificată la alin.4 art.40 al Legii nr.255 a României din 30.12.1998 privind protecția noilor soiuri de plante.

Rezultă că, pentru a opera prevederea de la alin.4 art.40 al Legii nr.255 a României din 30.12.1998 privind protecția noilor soiuri de plante, este necesar să fie întrunite următoarele două condiții: 1) infracțiunea să fie săvârșită de un funcționar; 2) în timpul săvârșirii infracțiunii, funcționarul să fie în exercițiul atribuțiilor de serviciu.

Cât privește prima din aceste condiții, conform art.147 din Codul penal român din 1968, prin „funcționar public” se înțelege orice persoană care exercită permanent sau temporar, cu orice titlu, indiferent cum a fost investită, o însărcinare de orice natură, retribuită sau nu, în serviciul unei unități dintre cele la care se referă art.145 din Codul penal român din 1968. Prin „funcționar” se înțelege funcționarul public sau orice salariat care exercită o însărcinare în serviciul unei alte persoane juridice decât unitățile la care se referă art.145 din Codul penal român din 1968.

Noțiunea de funcționar este destul de cuprinzătoare, accentul căzând pe exercitarea în fapt a activității, titlul, modul de investire sau retribuție, cât și durata exercitării însărcinării în folosul unei persoane juridice private sau publice nefiind neapărat relevante. Pentru a căpăta calitatea de funcționar în sensul art.147 din Codul penal român din 1968, este important să existe un contract individual de muncă între acea persoană și persoana juridică. Calitatea de funcționar trebuie să existe în momentul săvârșirii faptei, iar în cazul coautoratului, toți coautorii trebuie să aibă această calitate.

Dacă, de exemplu, în locul unui raport de muncă între unitate și persoana respectivă apare un raport personal, izolat, între un angajat al unității și această persoană, nu mai poate fi vorba despre calitatea de funcționar, căci nu există atributul specific al acestei calități: „în serviciul unității”. Serviciul personal și întâmplător făcut unui angajat al unității nu conferă calitatea de funcționar, chiar dacă acel serviciu este în legătură cu una dintre activitățile de serviciu ale angajatului. O activitate faptică, executată de către o persoană care nu este angajată, care nu are consimțământul unității, prin forurile sale de resort, nu-i poate atribui acesteia calitatea de funcționar.

În alt context, cea de-a doua condiție în a cărei prezență operează prevederea de la alin.4 art.40 al Legii nr.255 a României din 30.12.1998 privind protecția noilor soiuri de plante, presupune că, în timpul săvârșirii infracțiunii, funcționarul trebuie să fie în exercițiul atribuțiilor de serviciu.

Gh.Nistoreanu și A.Boroi afirmă că un funcționar este în exercițiul atribuțiilor de serviciu atunci când desfășoară activități legate de îndatoririle sale de serviciu (cele cuprinse în fișa postului), precum și atunci când aduce la îndeplinire anumite dispoziții primite de șefii ierarhici și date în condiții legale [14]. Într-un mod asemănător își expun poziția O.Loghin și T.Toader: „Funcționarul este în exercițiul atribuțiilor sale de serviciu atunci când desfășoară activități legate de îndatoririle sale de serviciu. De regulă, aceste activități se desfășoară la locul unde trebuie îndeplinit actul și în timpul orelor legale de serviciu” [15].

Rezultă că funcționarul este în exercițiul atribuțiilor de serviciu atunci când aduce la executare îndatoririle sale de serviciu, indiferent de locul și timpul executării acestora.

În încheiere, menționăm că dispoziția de la alin.4 art.40 al Legii nr.255 a României din 30.12.1998 privind protecția noilor soiuri de plante nu este aplicabilă dacă infracțiunea este săvârșită de un funcționar, însă nu în exercițiul atribuțiilor de serviciu.

În rezultatul analizei de drept penal a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor în domeniul proprietății industriale, pot fi formulate următoarele **concluzii**:

1) este nereușită stabilirea circumstanțelor agravante „de două sau mai multe persoane” și „de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală” în același alineat al art.185² CP RM;

2) în sensul prevederii de la lit.d) alin.(7) art.185² CP RM, în cazul în care constrângerea se exprimă în aplicarea violenței, gradul de intensitate a acesteia nu-l poate depăși pe cel al vătămării intenționate medii a integrității corporale sau a sănătății. Dacă gradul de intensitate a violenței este mai mare, răspunderea se va aplica numai conform art.151 CP RM. În această situație, nu va fi necesară calificarea suplimentară în baza alin.(1) art.185² CP RM;

3) aplicarea răspunderii în baza lit.d) alin.(7) art.185² CP RM exclude calificarea suplimentară potrivit art.78 din Codul contravențional sau art.152 ori 155 CP RM.

Referințe:

1. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații, p.1120.
2. Nistoreanu Gh., Boroî A. Drept penal. Partea Specială, p.180.
3. Toader T. Drept penal. Partea Specială, p.139.
4. Lazăr V. Infracțiuni contra drepturilor de proprietate intelectuală, p.124.
5. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea Generală. - Chișinău: Cartier, 2005, p.378.
6. Галиакбаров Р. Квалификация преступлений по признаку их совершения организованной группой // Российская юстиция, 2000, №4, с.47-49.
7. Черный А.В. Уголовная ответственность за организацию преступного сообщества (преступной организации) по законодательству России, Беларуси и Украины: сравнительный анализ: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2005, с.42.
8. Grama M. Organizația criminală // Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”. Vol.I. - Chișinău: USM, 2001, p.254-257.
9. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et. al. Codul penal comentat și adnotat. - Chișinău: Cartier, 2005, p.90.
10. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea Generală. - Chișinău: Cartier, 2005, p.382.
11. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et. al. Codul penal comentat și adnotat. - Chișinău: Cartier, 2005, p.90.
12. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. et. al. Drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Cartier, 2005, p.263.
13. Перельгин К.Г. Уголовная ответственность за нарушение изобретательских и патентных прав // Управление общественными и экономическими системами, 2006, №1, с.15-37.
14. Nistoreanu Gh., Boroî A. Drept penal. Partea Specială, p.262.
15. Loghin O., Toader T. Drept penal român. Partea Specială, p.337.

Prezentat la 02.09.2011